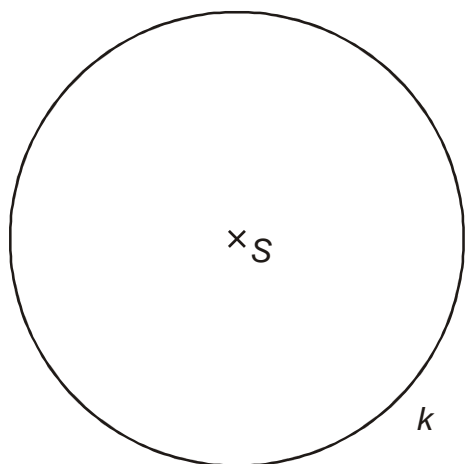

1.4.5 Kružnice, kruh

Předpoklady: 010404

Př. 1: Narýsuj bod S . Kružítkem narýsuj kružnici se středem v bodu S a poloměrem 3 cm.

Stejně jako přímky označujeme kružnice malým písmenkem (většinou začínáme písmenkem k). O kružnici nakreslené v předchozím příkladu bychom hovořili jako o kružnici $k(S; 3\text{ cm})$, písmenkem S označujeme bod, ve kterém má kružnice střed, číslem 3 vyjadřujeme její poloměr.

Př. 2: Maminka se snažila vysvětlit Jarmilce rozdíl mezi kruhem a kružnicí. "... je ohrádka, kterou máme postavenou z kamenů okolo ohniště, ... je ohniště samé, to místo, na které přikládáme dřevo, kde pak hoří oheň." Kdy maminka mluvila o kružnici? Kdy o kruhu?

Kružnice je ohrádka, kterou máme postavenou z kamenů okolo ohniště.

Kruh je ohniště samé, to místo, na které přikládáme dřevo, které na ohništi hoří.

Pedagogická poznámka: Opět se stává, že žáci napíší do sešitu:

"Maminka mluví o kružnici."

"Maminka mluví o kruhu."

Bez učebnice tak vůbec není jasné, o co jde.

Př. 3: Nakresli červeně kružnici a modře kruh.

Matematici si velmi potrpí na přesnost vyjadřování. Tato snaha není samoučelná, několikrát v historii matematiky se ukázalo, že nepřesné vymezení významu slov může způsobit velké

komplikace při rozhodování o tom, co pravda je a co pravda není. Přesnému vyjádření významu slova se říká definice.

Kružnice je definována takto: **Kružnice $k(S, r)$ je množinou všech bodů roviny, které mají od bodu S vzdálenost rovnou r .**

Jako množinu označujeme skupinu nějakých věcí, které můžeme (klidně jen v představě) spojit do skupiny ("naházet do pytlíčku"). Písmenko r v definici zastupuje libovolné číslo, které může znamenat poloměr kružnice.

Př. 4: Jakému číslu se rovnalo písmeno r v prvním příkladu?

Rýsovali jsme kružnici o poloměru 3 cm $\Rightarrow$ platilo $r = 3$ cm .

Př. 5: Věta: "Kružnice $k(S, r)$ je množinou všech bodů roviny, které mají od bodu S vzdálenost rovnou r : znamená, že najednou platí:

a) Pokud je vzdálenost bodu A od bodu S rovna r , musí bod A ležet na kružnici k .

b) Pokud bod B leží na kružnici k , musí být jeho vzdálenost od bodu S rovna r .

Ověř, že obě tvrzení platí pro kružnici narýsovanou v prvním příkladu.

a) Pokud je vzdálenost bodu A od bodu S rovna r , musí bod A ležet na kružnici k .

Když si naměříme od středu S na libovolnou stranu vzdálenost r a uděláme tam bod, zjistíme, že leží na kružnici.

b) Pokud bod B leží na kružnici k , musí být jeho vzdálenost od bodu S rovna r .

Když si na kružnici zvolíme libovolný bod a změříme jeho vzdálenost od středu S , zjistíme, že se rovná 3 cm.

Př. 6: Napiš definici kruhu.

Kruh $K(S, r)$ je množinou všech bodů roviny, které mají od bodu S vzdálenost rovnou nebo menší než r .

Pedagogická poznámka: Žákům, kteří si neví rady, po chvíli poradím vzít definici kružnice a předělat ji.

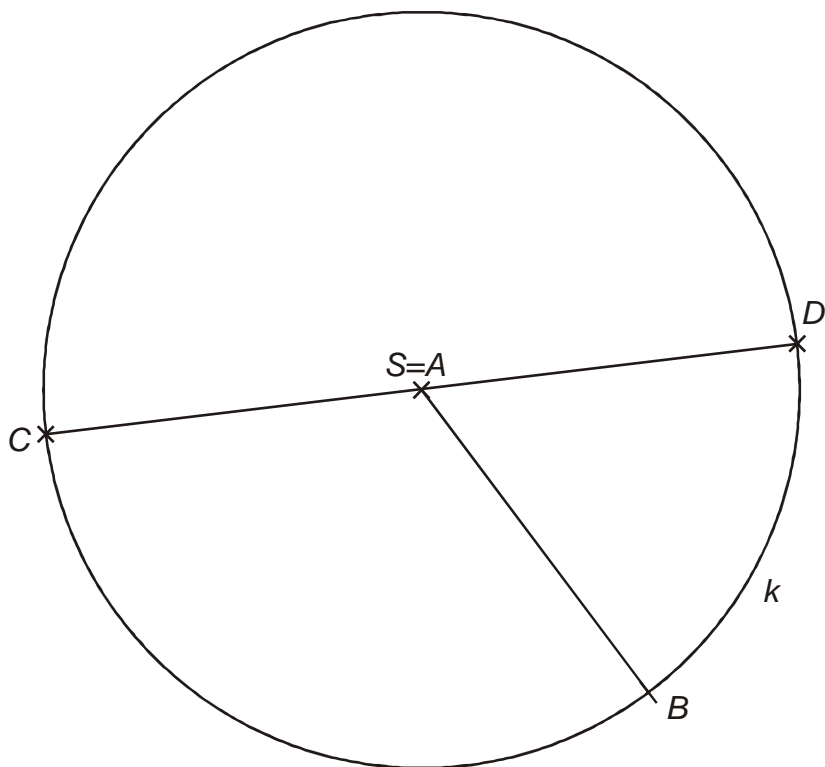
Objevují se dva druhy chyb:

Zcela jiná definice využívající mnoho nedefinovaných slov. Některou z nich si přečteme a vybereme si z ní všechna slova, která by vyžadovala vyjasnit.

Definice v kruhu: Kruh je množina bodů, které leží v kruhu.

Dodatek: Kruh se často značí velkým písmenem pro snazší odlišení od kružnice (kruh obsahuje více bodů, proto má větší písmeno).

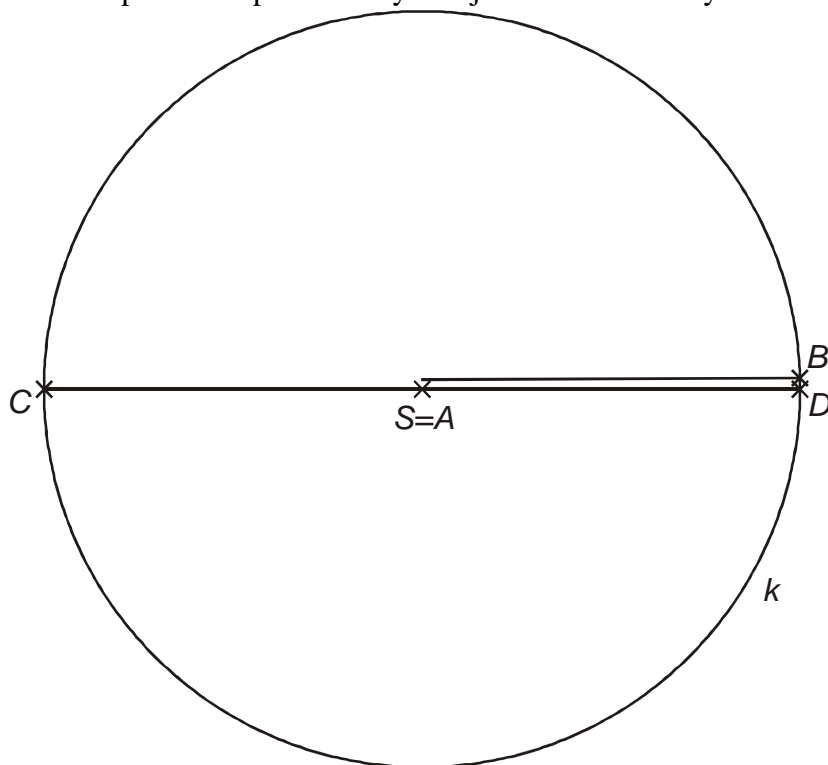
Př. 7: Narýsuj kružnici $k(S; 5\text{cm})$. Do kružnice narýsuj úsečku AB , která je jejím poloměrem, a úsečku CD , která je jejím průměrem.

Úsečku AB můžeme rýsovat nekonečně mnoha způsoby, stačí, aby jeden z krajních bodů ležel na kružnici a druhý byl shodný se středem S .

Úsečku CD můžeme také rýsovat nekonečně mnoha způsoby, stačí, aby oba krajní body ležely na kružnici a úsečka procházela středem (úsečku rýsujeme tak, že si zvolíme jeden z krajních bodů, spojíme ho se středem a úsečku protáhneme na druhou stranu kružnice).

Pedagogická poznámka: Část žáků se špatně vyrovnává s tím, že mají do jedné kružnice nakreslit poloměr i průměr a vytvářejí takovéto obrázky:

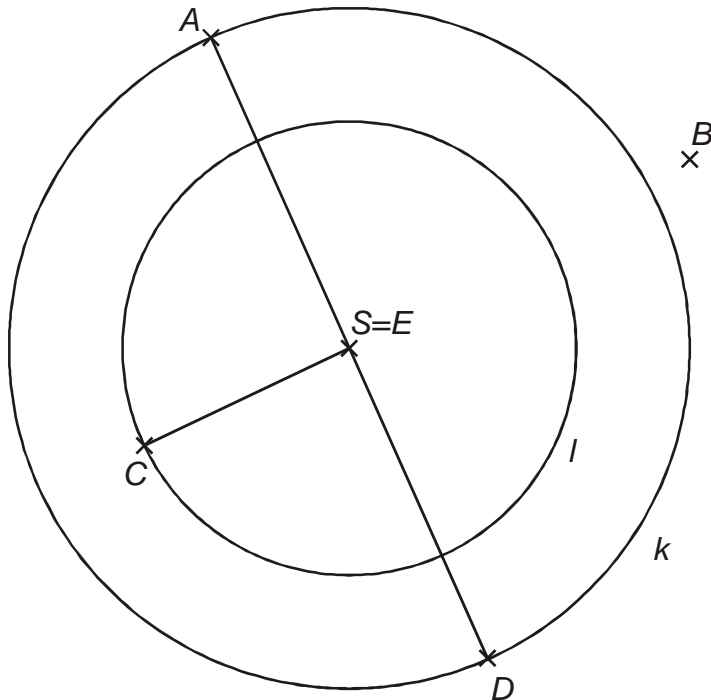

Chyba zřejmě vyplývá z toho, že všechny průměry i poloměry dosud kreslili

vodorovně, je třeba si popovídat, jaké možnosti nakreslení poloměru i průměru máme.

Př. 8: Narýsuj kružnice $k(S; 45\text{ mm})$ a $l(S; 3\text{ cm})$. Vyznač do obrázku body $A \in k$, $B \notin k, l$, $C \in l$. Vyznač do obrázku bod D tak, aby úsečka AD byla průměrem kružnice k . Vyznač do obrázku bod E tak, aby úsečka CE byla poloměrem kružnice l . Obě kružnice v zadání mají střed ve stejném bodu S (je-li v zadání jeden bod zmiňován vícekrát, znamená to, že jde stále o jeden bod).

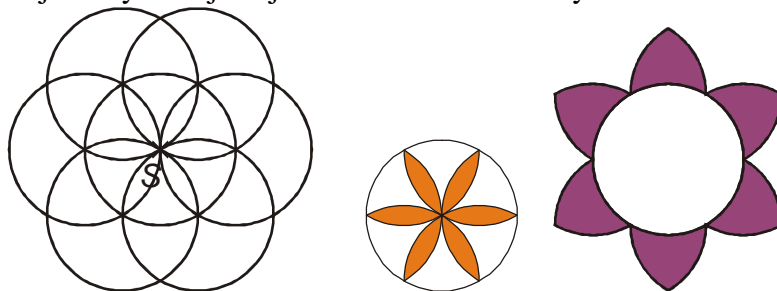
$$k(S; 45\text{ mm}) \Rightarrow k(S; 4,5\text{ cm})$$

Př. 9: Navrhni postup jak narýsovat na zem velkou kružnici (třeba o průměru 1 m nebo i více) bez použití speciálního megakružítka?

Stačí vzít libovolný provázek. Jeden konec držíme rukou ve středu, na druhý připevníme křídlo (fix, klacík, ...) a kreslíme jím kružnici. Ve dvou lidech tak můžeme narýsovat i poměrně velké kružnice.

Př. 10: Narýsuj kružnici $k(S; 4\text{ cm})$. Dorýsuj do obrázku další kružnice tak, aby si získal stejnou kytičku jaká je na obrázku. Zkus narýsovat některou z kytiček.

Shrnutí: Kružnice $k(S, r)$ je množinou všech bodů roviny, které mají od bodu S vzdálenost rovnou r .